

КЊИЖЕВНОСТ ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ У ПРОЈЕКТНОЈ НАСТАВИ

Апстракт: Рад се бави могућностима организације и реализације наставе књижевности у виду пројектне наставе у другом циклусу основног образовања. Полазећи од утврђених садржаја наставе књижевности предвиђених за овај циклус, даје се модел наставног пројекта *Природа и човек у књижевности* који може обухватити и друге наставне предмете. Пројектна настава као методичко опредељење за интерпретацију књижевних текстова који тематизују однос човека и природе омогућава свеобухватнији приступ интердисциплинарним темама, доприноси обликовању позитивног односа према природи и јачању међупредметних компетенција. У уводном делу рада дат је осврт на опште особине пројектне наставе. Средишњи део садржи предлог модела пројектне наставе са освртом на основне истраживачке задатке. У завршном делу, поред истицања предности овог модела наставе, указује се и на другачије могућности организације предложеног наставног пројекта. Циљ рада је афирмација иновативних наставних стратегија у образовној пракси.

Кључне речи: књижевност, природа, пројектна настава, интердисциплинарне теме, међупредметне компетенције.

УВОД

Предмет истраживања овог рада је могућност организације и реализације наставе књижевности као пројектне наставе у другом циклусу основног образовања на примеру наставног пројекта *Природа и човек у књижевности*. Предложена тема наставног пројекта се не мора организовати само у оквиру наставе књижевности. Њена концепција може подразумевати и интеграцију других наставних предмета. Предлог теме наставног пројекта произлази из нашег уверења да ваљани концепт наставе књижевности може допринети ефикасном прихватању и ширењу идеја о вишеструкој неопходности промене односа савременог човека према природном окружењу. Осим тога, одговарајући, савременим ученицима прихватљиви концепт наставе,

утицао би на смањивање непопуларности и неупадљивог друштвеног угледа књижевности и уметности уопште. Садржаји наставе књижевности прате све видове човековог испољавања, што настави омогућава васпитну улогу која се најпре односи на хуманизацију и социјализацију личности. У нашем истраживању покушаћемо да укажемо на могућности усмеравања ученичке пажње према оним садржајима у текстовима у којима се препознаје човеков однос према природи, чијом се интерпретацијом употпуњава идејно богатство дела и уједно развијају многе врлине код ученика, између осталих љубав и одговоран однос према природи. Одабрана тема захтева примену корелацијско-интеграцијског система наставе, корелацију са различитим природним и друштвеним наукама, чиме се интегрисани комплекс још више усложњава, велику инвентивност у обради међусобно сродних садржаја из различитих уметности и наука, али и вишеструку стручност наставника (Илић 2006: 100). Коришћењем адекватних методичких система и радњи који доприносе различитим начинима наставног реализовања функционалних веза између области и подобласти предмета Српски језик остварује се прожимање наставних садржаја. Међусобно условљавање тих садржаја погодује свестранијем сагледавању одређене наставне јединице која, осветљена из различитих углова, постаје приступачнија. Тако у први план не иступа сложеност програмског захтева, која може да збуни и одбије ученика, већ управо слојевитост тог захтева, његова сликовитост и вишенаменска улога, што омогућује остварење сложених циљева наставе српског језика и књижевности. Захваљујући моментима корелације предмета Српски језик и других наставних предмета, наставник ће имати прилике да у старијим разредима континуирано шири ученичка знања о најзначајнијим садржајима која ће се, као комплексна и вишеструко повезана, понети у живот (Мркаљ 2011: 44, 136). Улога наставе књижевности у подизању еколошке свести и позитивног става према природном окружењу није занемарљива, с обзиром на то да савремени образовни системи инсистирају на стицању и развоју ученичких компетенција. У оквиру сваког наставног предмета, поред ужестручених, ученици стичу и међупредметне компетенције. У актуелном концепту образовања у Републици Србији издвојене су опште међупредметне компетенције за крај обавезног основног образовања и васпитања: компетенција за учење, комуникативна компетенција, рад са подацима и информацијама, дигитална компетенција, решавање проблема, сарадња, одговорно учешће у демократском друштву, одговоран однос према здрављу, одговоран однос према околини, естетичка компетенција, предузимљивост и оријентација ка предузетништву.¹ Када је у питању компетенција одговорног односа

¹ Детаљније о међупредметним компетенцијама у: Закон о основама система образовања и васпитања, *Службени гласник РС*, 88/2017 и 27/2018.

према околини, на њу се надовезује, у свету веома актуелна, компетенција ученика за одрживи развој. Одрживи развој је стратегија будућег друштвеног развоја која се односи на успостављање равнотеже између потрошње и обнављања постојећих ресурса и која је усклађена са потребама очувања животне средине и потребама унапређења човековог квалитетнијег живота. Веома је важно пронаћи одговарајући начин развијања еколошке свести код младог дела популације. У многим студијама указује се на велики значај адекватно осмишљених и квалитетно реализованих образовних програма који почивају на одређеним принципима и који подразумевају укључивање деце и њихово емоционално ангажовање у окружењу, интердисциплинарно учење о постојећим глобалним проблемима, активирање на унапређењу услова локалне животне средине, укључивање деце у процес доношења одлука или идентификовање проблема, у процедуре тражења оптималних решења. Зато је веома важна улога наставника као предавача, истраживача или партнера у процесу стицања знања, од чијег професионалног ангажовања зависи изградња три битна елемента у структури личности ученика: лично искуство у животној средини, унапређење личне заинтересованости за животну средину и предузимање активности у корист животне средине (Поповић Ракочевић 2007: 118). Пројектна настава је једна од наставних стратегија којом се свеобухватно остварује више образовних и васпитних циљева.

1. ПРОЈЕКТНА НАСТАВА

Пројектна настава је метода решавања проблема заснована на самосталној активности ученика, која садржи и остале наставне методе, а о којој имамо писане трагове (Вилотијевић 2016: 138). У пројектној настави се подразумева максимално самостално ангажовање ученика и обавезна јавна презентација на крају. Ова иновативна наставна стратегија није довољно заживела у наставној пракси, иако је веома захвална за реализацију интердисциплинарних тема и садржаја, ваннаставних активности, те за рад са надареним ученицима. Успешна организација и реализација пројектне наставе захтева испуњавање одређених критеријума: 1) задовољавање потреба: интереси и потребе ученика морају одговарати одабраној теми; 2) условљеност ситуацијом: пројекат се односи на реалну, за ученике искуствену, актуелну ситуацију; 3) интердисциплинарност: сложена структура пројектне теме треба бити обрађена са различитих страна уз учешће наставника различитих предмета; 4) самоорганизација процеса учења и поучавања, као и процењивање резултата од стране ученика; 5) усмереност производу: пројекат је усмерен на неко дело, нпр. на сценско извођење, изложбу и сл.; 6) колективно остварење: сви учесници пројекта подједнако деле одговорност за

успешност; 7) друштвени значај: пројекат треба усмерити неком актуелном догађају, појави, он није сам себи сврха, већ треба нечему да служи. Пројекат у настави подразумева планирање дугорочних циљева и начина њиховог остваривања. Овај сложени поступак полази од одређеног плана и усмерен је ка остваривању образовних, васпитних и функционалних циљева (Матијевић 2008: 194–196). Приликом формулисања циља пројектне наставе треба водити рачуна о следећем: шта се жели постићи, на који ће се начин жељени циљ остварити, каква је могућност корелације са наставним садржајима, који су применљиви облици рада, које ћемо изворе информисања користити, колико времена је предвиђено за реализацију пројекта. У оквиру организације пројектне наставе важно је испоштовати основне пројектне фазе: иницијатива за пројекат, проналажење теме за пројекат, формулисање циља пројекта, планирање пројекта, разрада пројекта, извођење пројекта, представљање пројекта, рефлексја о пројекту.

Задачи наставника у пројектној настави односе се на постављање циљева и задатака одабране теме, подстицај ученика на стваралачко истраживање, помоћ ученицима у изради пројекта, процес планирања, предлог актуелних садржаја и метода, подстицај тимског рада и (у сарадњи са ученицима) критичко вредновање резултата. Пројектном наставом се код наставника унапређују професионализам, креативност, мотивација, сарадња и тимски рад. Улога ученика у пројектној настави односи се најпре на покретање иницијативе за рад. Тема, циљеви и задаци морају бити усклађени са ученичким интересовањима и способностима. Активности ученика подразумевају план и праћење свих етапа рада, решавање уочених проблема, учешће у самооцењивању и вредновању резултата. Вредност ове наставе огледа се у томе што она доприноси бољој примени стеченог знања, бољем разумевању и решавању проблема, развијању способности рада у групи, критичком односу према свом и туђем раду, самосталном проналажењу информација (Вилотијевић 2016: 140).

Постоји више видова пројектне наставе. Наводимо класификацију Милана Матијевића, која је извршена на основу броја учесника, подручја развоја, места реализације, циљева, наставних предмета, времена трајања. Према броју учесника, пројекти могу бити индивидуални, у пару, групни, разредни, школски. На основу подручја развоја, пројекти се могу односити на сазнајни, емоционални и моторички развој. С обзиром на тело или установу која их покреће и реализује, могу бити разредни, школски, градски, окружни, државни и међународни. У односу на циљеве, пројекти се деле на истраживачке, хуманитарне, еколошке, сарадничке, практичне, уметничке. С обзиром на наставни предмет, пројекти се деле на историјске, физичке, хемијске, биолошке, техничке, музичке, језичке или мултидисциплинарне.

Према времену трајања, они могу бити полудневни, целодневни, недељни, месечни, полугодишњи, годишњи, вишегодишњи (Матијевић 2008: 200). Повезаност пројекта са наставом пројекте класификује у наставне, ваннаставне и ваншколске пројекте. У нашем случају могућа је комбинација свих наведених врста пројеката.

У овом раду дајемо предлог наставног пројекта *Природа и човек у књижевности*.² Определили смо се за тему чијом се реализацијом инсистира на остваривању васпитних задатака. Интереси и потребе ученика за овом темом су одговарајући јер је пројекат условљен актуелном, друштвено значајном, реалном и за ученике искуственом ситуацијом. Пројекат би се реализовао на нивоу школе. Иако је основа овог наставног пројекта предмет Српски језик, он је у својој суштини мултидисциплинарни јер осим интерпретације књижевних текстова подразумева информатичку обраду података, креирање анкете и реализацију анкетирања, организацију и реализацију јавне расправе, јавну презентацију резултата, дакле примену знања и из других наставних предмета (првенствено Информатике). С обзиром на тему, циљеве и задатке, овај пројекат може обухватити и наставне предмете као што су Биологија, Хемија, Физика, Математика, Музичка и Ликовна култура, Информатика, Страни језик. Пројектна настава као методичко опредељење за интерпретацију књижевних текстова који тематизују однос човека и природе омогућава свеобухватнији приступ овим темама, доприноси обликовању позитивног односа према природи и јачању међупредметних компетенција.

Предлог теме наставног пројекта упућује и на истраживање дескриптивних текстова које ученици слабије прихватају. Дескриптивни текстови се читају, али не дочитају или се, у најгорем случају, такви одломци прескачу, те је задатак наставника да ученике оспособи за њихову рецепцију. Емоционалном припремом за доживљајно прихватање текста, истраживачким задацима и афирмативним проблемским ситуацијама ученици се могу успешно подстицати да на личном искуству осете и схвате да су уметничке речи само изазов за даље читалачке активности (Николић 1992: 247–249). Драгутин Росандић наводи да се у складу са доживљајно-спознајним могућностима ученика одређују нивои рецепције, описа и интерпретације лирске песме. Рецепција претходи опису и интерпретацији. На лествици приступа тексту кровни положај заузима естетско вредновање. Другим речима, полазимо од рецепције, па преко описа и интерпретације долазимо до естетског вредновања (Росандић 2005: 292). Поред интерпретације дескриптивних и лирских

---

² О могућностима организације и реализације пројектне наставе у средњој школи, са посебним освртом на остваривање васпитних циљева и јачање међупредметних компетенција у оквиру предмета Српски језик и књижевност (опширније у: Солеша 2017: 94–108).

текстова, тема наставног пројекта упућује и на истраживање присуства и обраде антејског мотива у књижевним текстовима. Израз *антијејски моћив* и *антијејска снаја* везују се за грчког јунака Антеја, сина бога мора Посејдона и богиње земље Геје. Џиновског раста и изузетне снаге, све је странце приморавао да се рву с њим и увек их је побеђивао јер је био јачи од сваког смртника. Снагу је добијао у дотицају са мајком Земљом. У легенди и језику остао је израз *антијејска снаја* – моћ коју осећа човек у додиру са својом земљом и својим народом. Такву снагу добијају велики песници, који стваралачке моћи узимају из свога родног тла, из народа коме припадају (Шипка 2009: 25–27). У репрезентативним делима светске и српске књижевности тематизација човекове везаности за родну земљу, као и антејски мотив, често су присутни. Овај мотив се може ваљано истраживати у оквиру наставних садржаја из књижевности у делима Војислава Илића, Јована Дучића, Десанке Максимовић, Вељка Петровића, Стевана Раичковића, Милована Данојлића, Сергеја Јесењина, Симе Пандуровића, Пеђе Милосављевића, Ива Андрића, И. С. Тургејева, Петра Кочића, Јанка Веселиновића, Растка Петровића и др.³

Приликом организације пројектне наставе неопходно је водити рачуна да сви елементи наставног пројекта буду заступљени. Организација пројектне наставе подразумева прецизно дефинисани циљ и сврху пројекта, време трајања пројекта, време трајања пројектног часа (или дана), дефинисане активности наставника и ученика, предвиђене материјале, помагала, опрему, изворе, резиме и закључке пројекта, оцењивање, предвиђену сарадњу између школе и других институција, рефлексију и процену.

2. ПРИРОДА И ЧОВЕК У КЊИЖЕВНОСТИ

Циљ и сврха пројекта *Природа и човек у књижевности* јесте оспособљавање ученика да у књижевноуметничким световима откривају и усвајају позитивне ставове о природном окружењу. Одговарајућом интерпретацијом књижевних дела у којима се појављују теме и мотиви односа човека и природе васпитно би се утицало на снажење еколошке свести. Пошто се ове теме и мотиви природно односе на дескриптивне текстове, уједно би се ученици оспособљавали за њихову ваљану интерпретацију и рецепцију. Методичким поступцима ученици се упућују на истраживачко и стваралачко читање које доприноси афирмацији дескриптивних текстова и књижевности уопште. Овим пројектом би се унапредиле следеће компетенције: одговоран однос према околини, одговоран однос према здрављу, решавање

³ Наведени су само неки од аутора и дела који су предвиђени наставним програмом, уз могућност да се корпус истраживања шири сходно могућностима и интересовањима ученика.

проблема, сарадња, рад са подацима и информацијама, комуникација, естетичка компетенција.

Планирано време учења може бити три месеца. Пројекат обухвата предмет Српски језик у петом, шестом, седмом и осмом разреду основне школе. Поред метода излагања и дискусије, користиће се и методе засноване на самосталном истраживачком раду појединаца и група. Метода самосталних ученичких радова је планирана, методички припремљена и стимулирана активност. Она подразумева интензивније испољавање свесне активности и стваралачког учешћа ученика и активности наставника у смислу стваралачког усмеравања ученика, подстицања, помоћи и посебног вредновања оригиналности и креативности (Марковић 2018: 164). Наставници креирају истраживачке задатке, а ученици у складу са својим афинитетима бирају задатке, али и самостално предлажу могуће одговарајуће активности.

Улога и задаци наставника односе се на креирање истраживачких задатака по групама. Једна група задатака подразумева израду анкете и анкетирање ученика и одраслих. Предвиђа се анкетирање два пута: пре пројектних активности и након пројектног часа. Анкетни упитници се односе на: 1) рецепцију дескриптивних текстова и 2) однос ученика и одраслих према природном окружењу. Корпус истраживања чине текстови предвиђени наставним програмом у којима се уочавају теме и мотиви човековог односа према природи. Задаци се деле по разредима, већим и мањим групама. Наш предлог је да се групе задатака најпре поделе на веће, разредне групе задатака, које се касније деле на мање групе са конкретнијим задацима. Прва група задатака се односи на обраду поетских, друга на обраду прозних текстова, трећа група задатака подразумева организацију и реализацију расправа за ученике и одрасле, четврта група задатака садржи активности везане за креирање и спровођење анкете. Могући су и додатни задаци који би укључили и друге наставне предмете или ваннаставне активности: израда и изложба ликовних радова, постер презентација, фотографисање и постављање изложбе фотографија на задату тему, интерпретативно рецитовање стихова, интерпретативно читање одломака, избор музике која прати казивање стихова, израда презентације за сајт школе, организација јавног часа и слично.

Предлог поетских текстова: Војислав Илић – „Зимско јутро”, Јован Дукић – „Поље”, „Село”, „Подне”, Десанка Максимовић – „Покошена ливада”, Вељко Петровић – „Ратар”, Стеван Раичковић – „Хвала сунцу, земљи, трави”, Милован Данојлић – „Шљива”, Сергеј Јесењин – „Бреза”, Сима Пандуровић – „Бисерне очи”, Стеван Раичковић – „Небо”, Иван В. Лалић – „Ветар”. Предлог прозних текстова: Вељко Петровић – „Јабука на друму”, Пеђа Милосављевић – „Потера за пејзажима”, Иво Андрић – „Мост на Жепи”, И. С. Тургењев – „Шума и степа”, Петар Кочић – „Кроз међаву”, Јанко Веселиновић – „Град”, Растко

Петровић – „Африка”. Ученицима је омогућен самостални избор текстова. Понуђени текстови се могу обрађивати по групама, тако да је могуће пројектном наставом обухватити све наставним програмом предвиђене текстове или сачинити ужи избор. Ученици реализују конкретне задатке по групама.

Прву групу чине ученици петог и шестог разреда. На одабраним лирским текстовима ученици прате заступљеност тема и мотива о природи. Прате динамику и композицију песничких слика, откривају шта се збива у природи и шта се даље са тим запажањима дешава у песничкој и читаочевој машти, наводе осећања која изазивају песме. Размишљају о томе шта је потребно да човек доживи радост и усхићење, а шта тугу и разочарања. Покушавају да одговоре на питања каква је при томе улога наших чула и маште. Покушавају да на основу личног доживљаја песама открију њихове поруке. Откривају присуство стилских фигура. Ученици обавезно бележе своја запажања и закључке, издвајају песме или стихове које ће рецитовати, бирају најбољег рецитатора. Бирају најлепше стихове за постер презентацију, израђују презентацију или изложбу ученичких ликовних радова.

Другу групу чине ученици седмог и осмог разреда. Њихов задатак је да у прозним текстовима откривају присуство антејског мотива, доказују своје тврдње примерима из текста, анализирају ставове главних јунака о природи, те пореде са својим ставовима. Своја запажања бележе, израђују писмене саставе на тему односа човека и природе у наведеним делима, бирају најбољи писмени састав. Издвајају одломке за читање које излажу на постеру или сајту школе, израђују презентацију и ликовне радове.

Трећа група подразумева ученике осмог разреда који учествују у организацији и реализацији јавних расправа. Прва расправа предвиђена за ученике – Колико је савремени човек у власти природе? – подстакнута је интерпретацијом приповедака „Град” Јанка Веселиновића и „Кроз мећаву” Петра Кочића. Циљ расправе је подстаћи учеснике на размишљање и трагање за одговором на питање да ли је човек 21. века природу укротио и подредио себи. Ученици проналазе аргументе „за” и „против”, којима поткрепљују закључке до којих су дошли.

Задаци за четврту групу ученика седмог и осмог разреда би се надовезали на претходне. Предлог је организација расправе за наставнике, родитеље, стручњаке из области екологије и заштите животне средине и заинтересоване ученике. Расправа би се организовала на тему: Човек је обдарен разумом и стваралачком моћи да би увећавао оно што му је дато; шта је стварао, а шта рушио...

Пета група ученика свих предвиђених разреда задужена је за фотографисање, снимање видео-записа, постављање постер презентација, изложбе фотографија, ликовних радова и слично.

Шеста група ученика седмог и осмог разреда реализује анкетирање ученика и одраслих којим се истражују рецепција одговарајућих текстова и ставови о потреби очувања природног окружења.

У зависности од обима и резултата истраживања, организује се пројектни час или дан у чију се организацију такође укључују ученици. С обзиром на сложеност и обимност задатака, резултати нашег предложеног пројекта би се приказали у оквиру пројектног дана. Реализација подразумева адекватан простор, већи од стандардних учионица. Важно је напоменути да презентација резултата наставног пројекта мора бити јавна, што значи да је сарадња са родитељима, другим школама, стручњацима из одговарајућих области, институцијама и локалним медијима неопходна. Да би се увидели ефекти овог вида наставе, након пројектног дана следи поновно испитивање рецепције дескриптивних текстова и ставова ученика и одраслих о потреби очувања природе анкетирањем. Резултати могу бити представљени и касније на трибинама (на нивоу школе или града) ученицима, наставницима и родитељима, у другим школама, на сајту школе.

Закључци и исходи пројекта би требало да пруже увид у могућност утицаја књижевних текстова на развијање позитивног односа према природном окружењу и подизање еколошке свести ученика, квалитет рецепције књижевних текстова са датом тематиком, читалачке навике и интересовања ученика. Током овог пројекта ученици савладавају разне технике учења самостално или у тиму, увежбавају комуникацијске вештине, као и вештине презентовања.

Када је оцењивање ученика у питању, наставници процењују постигнућа ученика, а ученици самопроцењују своје резултате путем евалуационих листова. Током реализације и након завршеног пројекта врши се рефлексивна процена са указивањем на вредности и недостатке.

Предлог редоследа активности током пројектног дана.

1. Уводни део: информација о теми, задацима, времену реализације, броју учесника (ученика, наставника, спољних стручних сарадника), реализованим задацима и садржајима одабраним за презентацију;
2. Презентација радова ученика прве групе: Природа и човек у лирским текстовима; казивање одабраних стихова;
3. Презентација радова ученика друге групе: Природа и човек у прозним текстовима; казивање одабраних одломака;
4. Извештај о реализованом литерарном (могуће и ликовном) конкурс. Награђивање и читање најбољих радова;
5. Извештај о резултатима анкете за ученике (Рецепција дескриптивних текстова) и одрасле (Ставови о заштити животне средине);

6. Реализација расправе за ученике (Колико је савремени човек у власти природе?);
7. Реализација расправе за одрасле (Човек је одарен разумом и стваралачком моћи да би увећавао оно што му је дато; шта је стварао, а шта је рушио...);
8. Презентација фотографија или видео-записа са позитивним и негативним примерима о заштити животне средине из непосредне околине;
9. Завршни део: евалуација.

Уколико постоје ученички ликовни радови, постер презентације, фотографије, неопходно је за то предвидети изложбени простор у непосредној близини места реализације пројектног дана. Неопходно је предвидети број, дужину трајања и време пауза.

Предложени наставни пројекат може бити шири, обимнији, мултидисциплинарни пројекат који би обухватио и друге наставне предмете нарочито у осмом разреду: Биологију, Хемију, Физику, Географију, Информатику. Могућа је интеграција наставних садржаја следећих наставних тема по предметима.

1. Биологија: Животна средина и одрживи развој и Животна средина, здравље и култура живљења;
2. Хемија: Хемија животне средине (неорганске и органске супстанце, загађивачи ваздуха, воде и земљишта и мере заштите);
3. Физика: Елементи атомске и нуклеарне физике (Радиоактивно зрачење, алфа, бета и гама зраци и њихово биолошко дејство на биљни и животињски свет. Заштита од радиоактивног зрачења);
4. Географија: Заштита природе Србије (Заштита геонаслеђа, ваздуха, воде, земљишта и биљног и животињског света. Заштићени природни објекти и национални паркови у Србији).

У оквиру области информатике ученици примењују стечена знања и упућују се на коришћење информационо-комуникационе технологије за прикупљање одговарајућих образовних садржаја доступних на интернету, за размену информација, за обраду податка, за израду презентација и слично.⁴

---

⁴ Предлог задатака сачињен на основу садржаја Наставног програма за осми разред основног васпитања и образовања. <http://www.cerez.org.rs/wp-content/uploads/2016/01/7-Nastavni-program-za-osmi-razred-osnovnog-obrazovanja-i-vaspitanja.pdf>

ЗАКЉУЧАК

Предложени модел пројектне наставе је пример ефикаснијег и свеобухватнијег приступа интердисциплинарним темама. Међу отежавајућим околностима издвајају се сложена, захтевна и обимна организација, дуготрајна припрема наставника и ученика, неприпремљеност наставника и ученика за тимски рад, неповерење наставника према иновативним методама рада, одсуство подршке других колега и одговарајућих служби, непопуларност пројектне наставе у текућој образовној пракси. Овакав вид наставе може понекад захтевати посебне услове рада и додатна материјална средства. Методичари предности пројектне наставе виде у томе што она подстиче радозналост, интердисциплинарно истраживачко учење са разумевањем, комуникацију, увежбавање способности јавног презентовања, тимски рад и подразумева потпуну оријентацију наставе ка ученику. Јавно презентовање резултата истраживања може бити подстицајно за даља истраживања. Сједињавањем знања и вештина из различитих области, тимским радом, укључивањем шире заједнице у токове наставног процеса остварује се сарадња између људи различитог узраста, образовања, интересовања и ставова, што може подстаћи младе људе на даље истраживачке активности. Покушај реализације датог наставног пројекта би допринео ученичком спознавању стварности, развоју критичког мишљења, оспособљавању ученика за презимање сопствене одговорности за властито учење, јачању самопоуздања, стицању дуготрајног знања, вештина и навика применљивих у свакодневном животу.

Поред наведених предности, примена пројектне наставе у настави књижевности омогућава и доприноси развоју међупредметних компетенција, али и јачању мотивације код оних ученика који имају одбојан став према читању књижевних текстова и површно развијене читалачке навике. Позитивни ставови о природном окружењу, љубав према природи, потреба да је негујемо и чувамо, неће само одјекнути у свести ученика који су директни учесници, већ би се проширили и на све оне који буду пратили њихов рад.

ЛИТЕРАТУРА

- Вилотијевић, Вилотијевић (2016): Младен Вилотијевић, Нада Вилотијевић, *Модели развијајуће наставе*, Београд: Учитељски факултет.
- Матијевић (2008): Milan Matijević, *Projektno učenje*, Znamen: Nastavnički suputnik 2008/09. http://bib.irb.hr/datoteka/409015.Projektno_ucenje_Matijevic.pdf

Закон о основама система образовања и васпитања, *Службени гласник РС*, 88/2017 и 27/2018.

Илић (2006): Павле Илић, *Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси*, Нови Сад: Змај.

Марковић (2018): Снежана П. Марковић, Самостални стваралачки рад ученика на часовима књижевности у млађим разредима основне школе (теорија и пракса), у: В. Јовановић, Б. Илић (ур.), *Књижевност за децу у науци и настави*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 159–175.

Мркаљ (2011): Зона Мркаљ, *На часовима српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике.

Николић (1992): Милија Николић, *Методика наставе српског језика и књижевности*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Росандић (2005): Dragutin Rosandić, *Metodika književnoga odgoja*, Zagreb: Školska knjiga.

Поповић Ракочевић (2007): Јелена Поповић Ракочевић, Значај образовања у примени стратегије одрживог развоја – светска искуства, *Глобус*, 32, Београд: Српско географско друштво, 117–128.

Солеша (2017): Биљана Солеша, Српски језик и књижевност у пројектној настави, *Школски час*, 3–4, Београд: Ваша књига, 94–108.

Шипка (2009): Милан Шипка, *Зашто се каже*, Нови Сад: Прометеј.

Biljana S. Soleša

University of Niš

Faculty of Philosophy

Department of Serbian and Comparative Literature

PhD student

LITERATURE FOR CHILDREN AND YOUNG ADULTS IN PROJECT-BASED LEARNING

Summary: The paper deals with possibilities of organizing and implementing project-based learning in teaching literature in the second cycle of primary education. Starting from the prescribed contents, a model of teaching project entitled *Nature and man in literature* is presented, as well as the possibility of integration with other subjects. Project-based learning, as a methodological approach to the interpretation of literary texts which thematize the relation between man and nature, enables a more comprehensive approach to interdisciplinary topics and contributes to creating a positive attitude to nature and strengthening intersubject competencies.

The introductory part of the paper provides the review of general characteristics of project-based learning. The central part presents a model of project-based learning, examples of activities and the expected outcomes. The final part of the paper points to the advantages of this model of learning and offers different possibilities of organizing the project. The aim of the paper is to motivate teachers to use innovative strategies in their practice.

Keywords: literature, nature, project-based learning, interdisciplinary topics, intersubject competencies.